

Irodalom

Könyvek Sík Sándor emlékezetére

„A múlt magyar tudósai” sorozatban Sík Sándor kedves szegedi tanítványa, a Szegedi Fialatok illusztris tagja, Baróti Dezső jelentetett meg kisonográfát* mesteréről, akinek szellemujja a jelek szerint egész tudósi pályáján végigkísérte, hiszen alapos, színes, eleven verselemzései azt bizonyítják, hogy Sík ebben a vonatkozásban elhatározó befolyást, nem múlt hatást gyakorolt növendékeire. A tömör, kiválóan tájékoztató, Sík Sándor életművének minden vonatkozását érde- me szerint tárgyaló munka megjelenése ese- mény, hiszen Síkról ez az első könyvméretű összefoglalás, s e tény nem dicséri az irodalom- tudományt, mely nem is oly rég még kedvtelve számúzta őt a konzervatívok közé, ahol békésen megfért Csathó Kálmánékkal, jóllehet azért min- denki sejtette, ha kimondani nem volt is divat, hogy Sík Sándor korának egyik legnagyobb sze- mélyisége, igazi ösztönzője volt. Ezt ugyan jó néhány alkalommal megfogalmazták a Vigiliában megjelent, rá emlékező, munkásságát tárgyaló írások szerzői, de az irodalomtudomány szem- léletmódjának teljes átalakulására, egyfajta nyi- tottság eljövetelére volt szükség, hogy megkez- dődjék Sík Sándor „rehabilitálása”, amelyek kezdeti, jelentős lépése Baróti Dezső könyve. Az igazi, a hiteles megmértetés persze elképzel- hetetlen a művek kiadása és a páratlanul gazdag hagyaték feldolgozása nélkül. Ez a munka aligha- nem századunk irodalmának alaposabb, méltá- nyosabb ismeretében is segíteni fog, nem szólva a magyar lelkiesség történetéről, melynek Sík Sándor megkerülhetetlenül fontos, bizonyos vonatkozásban úttörő szereplője volt.

Baróti Dezső három fejezetben tárgyalja Sík életét és működését. *A költő és a katedra* címmel Sík Sándor lírájáról és középiskolai tanárságának esztendeiről ad találó szempontok-

* Baróti Dezső: Sík Sándor (Akadémiai Kiadó 1988)

ban bővelkedő összefoglalást. Nagy megértéssel, nyitottan helyezkedik bele azokba a költői ide- álokba, melyeket működése első szakaszában követett Sík Sándor. Ezt a monográfusi beleélést már csak azért is méltányolnunk kell, mert Baróti Dezső költészettana és költészetszemléle- te már egy másfajta versideált tekint eszményi- nek, de szinte ugyanazzal a gesztussal tudja értékelni és megérteni Sík törekvéseit, ahogyan Pilinszky János méltányolta azokat emlékezetes, rövidségével is oly sokat megvilágító bírálatában. Különösen találóknak érezzük azokat a részle- teket, amelyekben a költő önkomentárjait figyelembe véve, de azokat tovább is fejlesztve tárgyalja a Maeterlinck- és Ady-hatást, megmu- tatja, mily sokat jelentett Sík Sándor számára a proházskai magatartás ösztönzése, s egészen új megvilágításba helyezi nagy hazafias verseit, amelyeknek óvatos elhallgatás volt a sorsa.

Az irodalomtudós című fejezetben korának egyéb törekvéseivel szembesítve tárgyalja Sík Sándor nagy és ma is sokat emlegetett — jórészt hozzáférhetetlen — műveit, az irodalmi félmúltat tárgyaló *Gárdonyi, Ady, Probátszkat*, a Pázmányról és Zrínyiről írt monográfiákat, me- lyeknek stilisztikai megfigyeléseit ma is hasz- nosítja a tudomány, s az *Esztétikát*, melyről ma már mindenki tudja a szűkebb szakmában, hogy a kor színvonalán álló, nagyszerű összefoglalás volt, sajnos azonban e megállapítást keveseknél hitelesítik olvasmányélmények, lévén a könyv igazi ritkaság. Érdekes, hogy századunk nem egy jelentős írójánál megfigyelhető, hogyan épülnek bele egymásba életművükben a különféle műfa- jok, egymás hatását, művészi erejét fokozva, segítve. Síknál sem volt másképpen: amikor kényszerűségből „szünidei költő” lett, egyre- másra írta fontos tudományos könyveit és ta- nulmányait, s talán épp a múlt évszázadaiba belefeledkezve talált rá arra a lírai előzményre, melyet aztán utolsó esztendeiben poétaként teljesített ki.

Bensőséges és természetesen hiteles *A nagy professzorról* írt fejezet. Baróti Dezső személyes részvevője lehetett a legendás teázó szemináriu- moknak, elkísérhette kedves professzorát a Tisza-partra, alkotó részese volt az *Esztétika* készültének, tanúja annak a harmonikus, majd egyre bensőségebb viszonyoknak, mely Síkot „kedves fiá”-hoz, Radnótihoz fűzte. A szeretet és

megértés melegíti át sorait, igazi esszéíró módjára hozza életközébe a múltat, ma is érzékelhetővé téve azt a sugárzást, melyet e kivételes hatású személyiség árasztott mindenkire, aki kapcsolatba került vele.

A szép, értékes, igazán olvasmányos könyvet kiválóan válogatott bibliográfia teszi teljessé. Csak hálások lehetünk szerzőjének, hogy az egyetemes magyar irodalomtudomány érdek-lődését ismét Sík Sándorra irányította.

Egészen más a szerepe a *Sík Sándor emlékezete* című gyűjteménynek, melyet Bihari József tervezett és szerkesztett. A versek, emlékezések, tanulmányok és Buday György remek fametszetei a százéves Sík Sándort köszöntik. A könyv kiállítása méltó az ünnepi alkalomhoz, a kötetben olvasható írások egy része hitelesen érzékelteti a költő lassú befogadásának folyamatát, az ünnepi alkalomhoz illően kiegészítve azt néhány köszöntő verssel, emlékezéssel.

A már ismert és másutt megjelent tanulmányok és méltatások mellett néhány igen értékes munka segíti majd a további és bizonyára megélénkülő kutatást. Érdekes, fontos mindaz,

amit Grezsa Ferenc mond el hajdani elődje szegedi működéséről. Mészáros István tanulmánya (*A nevelő Sík Sándor*) azt bizonyítja, hogy az igazán fontos és maradandó életművek a megközelítés és értékeremtés milyen sok lehetőségét kínálják. A nevelő otthon képét rajzolja meg Polónyi Péter *Sík Sándor és Gödöllő* című, részben helytörténeti, de azon túl is mutató dolgozatában. Ritka szép Sötér István rövid esszéje, csak sajnálhatjuk, hogy tervezett tanulmányát a költőről már nem fejezhette be, jegyzeteinek feldolgozását meggátolta halála. Szintén jövőt segítő írás Szabó János *A felnőttség érlelődés fontosabb mozzanatai Sík Sándor középiskolai és egyetemi éveiben* című tanulmánya.

A Pest megyei Múzeumok Igazgatósága, a Pest megyei Művelődési Központ, Gödöllő és személyesen Bihari József elévülhetetlen érdemeket szerzett, hogy az évforduló megünneplése méltó lett Sík Sándor emlékezetéhez. A kötet maradandó emléke ennek az ünnepnek.

Rónay László

Élő világ

A világ helyzete 1987/88-ban

Adatok bolygónk jövőjéről

E kötet már címében is egy új korszak új szemléletmódját jelzi. Címlapján a Földet láthatjuk, úgy, ahogy a Földön kívüli térből látszik. Bő két évtizeddel azután, hogy szembesülhettünk közös szülő *Földünk* esetén látványával, immár magyarul is olvashatunk eme újra belátott közösség iránti felelősségből fogant írásokat.

A világ helyzetével foglalkozó, a regionális, országos, tömb-szempon-tú és más egyéb részlegességeken tülemelkedő első nagyszabású, *planetáris* szemléletű elemzés a hetvenes évek végén, Carter amerikai elnök kezdeményezésére készült. Az immár világszerte ismertté vált GLOBAL 2000 címet viselő hatalmas munka, melynek egy része magyarul is kiadásra került, a Föld állapotának fő vonalakban történő áttekintését tűzte ki céljául.

1984 óta a washingtoni Worldwatch Institut minden évben közzéteszi jelentését a világ álla-

potáról. Ezek a jelentések elsősorban az úgynevezett megatrendek megismerése szempontjából jelentősek (A megatrendek a bolygószer-te általában mutatkozó és gyakran regionálisan nem is észlelhető folyamatokat jelzik.)

Az 1987-es jelentés egy-egy tanulmányban tárgyalja az emberi beavatkozások nyomán elszabadult népességnövekedés katasztrófával fenyegető következményeit; a városiasodásnak embert és környezetét egyaránt mérhetetlenül romboló hatásait, egy körvonalazódó új energiaciáltság tüneteit, az agyonkemizált mezőgazdaság káros következményeit. Az *atomenergia újraértékelése* című tanulmányból megtudhatjuk, hogy — az egy Franciaországot leszámítva — az „első világ” országainak mindegyike tervbe vette vagy már meg is valósította az atomenergiából való „kiszállást”. Különösen tanulságos figyelmeltetés ez egy olyan tájon, ahol a haladás-mitológia hatalmon lévő hívei még mindig az atommámor áldásait hirdetik és atomerőművek építését szorgalmazzák.

A kötetet a reménytelen változások lehetőségét számba vevő vázlat zárja. (*Arkádia*)